

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم اداری و اقتصاد

گروه اقتصاد

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی علوم اقتصادی

اثر روابط متقابل اجتماعی بر سطح تمکین مؤدیان مالیاتی (مطالعه موردی استان اصفهان)

استاد راهنما:

دکتر مرتضی سامتی

استاد مشاور:

دکتر سعید صمدی

پژوهشگر:

احسان زنگنه

دی ماه ۱۳۸۹

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم اداری و اقتصاد

گروه اقتصاد

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی علوم اقتصادی آقای احسان زنگنه

تحت عنوان

اثر روابط متقابل اجتماعی بر سطح تمکین مؤدیان مالیاتی (مطالعه موردی استان اصفهان)

در تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

امضا
امضا
امضا
امضا

۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر مرتضی سامتی با مرتبه‌ی علمی دانشیار

۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر سعید صمدی با مرتبه‌ی علمی استادیار

۳- استاد داور داخل گروه دکتر محسن رتانی با مرتبه‌ی علمی دانشیار

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر صادق بختیاری با مرتبه‌ی علمی استاد

سپاسگزاری:

سپاس بی کران پروردگار یکتا را که به ما هستی بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان کرد و به همنشینی رهروان این عرصه مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت.

و سپاس فراوان

از پدرم که بی نیازیم آموخت و مادرم که به من درس محبت داد و همسرم که درس عشق به من آموخت.
اکنون در آستانه راهی نو، بر خود لازم می دانم سپاسگزار تمام عزیزانی باشم که مرا در طول دوران تحصیل و زندگی یاریم نمودند.

شایسته است از راهنمایی های بی دریغ و مستمر اساتید بزرگوارم آقایان دکتر مرتضی سامتی و دکتر سعید صمدی که به عنوان اساتید راهنما و مشاور در پیشبرد هر چه بهتر این پژوهش نقش مؤثری داشتند تشکر نمایم. و از اساتید بزرگوار آقای دکتر محسن رنانی و دکتر صادق بختیاری که علی رغم مشغله زیاد داوری این رساله را به عهده گرفتند صمیمانه تشکر و قدردانی کنم.

و همچنین مراتب سپاسگزاری صمیمانه خود را از استاد محترم آقای دکتر هادی امیری که بی دریغ و بی منت در طول تدوین این رساله مرا همراهی و یاری نمودند، به عمل می آورم.

گلهای یاس بهشت آرزوایم پدر، مادر و همسر عزیزم

که عطرشان پیدار و مهرشان ستودنی است؛

و

آهنایی که حقیقت بردل و جانشان تجلی کرده است.

چکیده

این مطالعه به بررسی اثر روابط متقابل اجتماعی بر سطح تمکین مالیاتی مودیان می‌پردازد. مطالعات پیشین تنها به بررسی عوامل اقتصادی تاثیرگذار بر سطح تمکین مالیاتی پرداخته‌اند و عوامل اجتماعی تاثیرگذار بر تمکین را در نظر نگرفته‌اند، از این رو این مطالعه کوشیده است تا در غالب مدل سنتی فرار مالیاتی آلینگهام و ساندمو (۱۹۷۲) به بررسی عوامل اجتماعی و جمعیتی تاثیرگذار بر سطح تمکین مالیاتی و روابط متقابل اجتماعی بین مودیان علاوه بر سایر عوامل مورد بررسی در مدل سنتی آلینگهام و ساندمو (۱۹۷۲) بپردازد. این مطالعه با استفاده از داده‌های ۱۶ اتحادیه در یک نمونه‌گیری از مشاغل بند ج، مدل فرار مالیاتی فورتین (۲۰۰۷) را با روش داده‌های تابلویی توییت با اثرات تصادفی برآورد کرده است. و در ادامه با استفاده از روش‌های اقتصاد ریاضی به بررسی تاثیرگذاری آن دسته از عواملی که وارد تصریح اقتصادسنجی نشده‌اند، پرداخته است. در نهایت این نتیجه دست‌یافت که متغیرهای نرخ مالیات، سن مؤدی، جنسیت، متوسط نرخ مالیات سایرین و متوسط سن سایرین بر سطح تمکین مالیاتی اثر منفی و متغیرهای متوسط عدم تمکین سایرین، نرخ جریمه و احتمال حسابرسی بر سطح تمکین مالیاتی اثر مثبت دارد و از آن جایی که ضریب متغیر نسبت مردان معنی‌دار نشد این متغیر بر سطح تمکین مالیاتی اثر خاصی ندارد؛ همچنین اثر سطح درآمد واقعی مؤدیان بر سطح تمکین مالیاتی مبهم است.

کلید واژه‌ها: تمکین مالیاتی، فرار مالیاتی، مدل توییت، روابط متقابل اجتماعی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات تحقیق
۱-۱-۱-۱	مقدمه
۲-۱-۲-۱	شرح و بیان مسئله پژوهشی
۳-۱-۳-۱	اهمیت و ارزش تحقیق
۴-۱-۴-۱	اهداف تحقیق
۱-۴-۱-۱	هدف اصلی
۲-۴-۱-۲	اهداف فرعی
۵-۱-۵-۱	فرضیه های تحقیق
۶-۱-۶-۱	روش تحقیق
۱-۶-۱-۱	نوع مطالعه
۲-۶-۱-۲	جامعه آماری
۳-۶-۱-۳	روش و طرح نمونه برداری
۴-۶-۱-۴	حجم نمونه و روش محاسبه
۵-۶-۱-۵	ابزار گردآوری داده ها
۶-۶-۱-۶	ابزار تجزیه و تحلیل
۷-۱-۷-۱	کاربرد نتایج تحقیق
۸-۱-۸-۱	واژه های کلیدی
	فصل دوم: ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق
۱-۲-۱-۱	مقدمه
۲-۲-۲-۱	مفاهیم مالیاتی
۱-۲-۲-۱	مالیات
۲-۲-۲-۲	انواع مالیاتها
۳-۲-۲-۳	ظرفیت مالیاتی

۱۴-۲-۲-۴- شکاف مالیاتی	۱۴
۱۵-۲-۳- اهداف وضع مالیات.....	۱۵
۱۶-۲-۴- اصول یک نظام مالیاتی مطلوب.....	۱۶
۱۶-۲-۴-۱- کارایی.....	۱۶
۱۷-۲-۴-۲- عدالت.....	۱۷
۱۷-۲-۴-۳- سادگی و پایین بودن هزینه های اجرایی.....	۱۷
۱۷-۲-۵- فرار مالیاتی	۱۷
۱۸-۲-۵-۱- تمایز بین فرار مالیاتی و اجتناب مالیاتی	۱۸
۱۹-۲-۶- تمکین مالیاتی	۱۹
۲۰-۲-۶-۱- نرخ عدم تمکین مالیاتی	۲۰
۲۰-۲-۶-۲- اندازه گیری عدم تمکین مالیاتی.....	۲۰
۲۲-۲-۶-۳- مقررات قانونی در خصوص تمکین نسبت به تکالیف و تعهدات اصلی مودی.....	۲۲
۲۳-۲-۷- عوامل موثر بر فرار مالیاتی و تمکین مالیاتی	۲۳
۲۴-۲-۷-۱- عوامل سنتی	۲۴
۲۶-۲-۷-۲- عوامل اجتماعی.....	۲۶
۳۳-۲-۷-۳- سایر عوامل.....	۳۳
۴۳-۲-۸- مبانی نظری فرار مالیاتی و تمکین مالیاتی.....	۴۳
۴۳-۲-۸-۱- مطالعه آبینگهام و ساندمو	۴۳
۴۶-۲-۸-۲- مطالعه بانو	۴۶
۴۹-۲-۸-۳- مطالعه پابل	۴۹
۴۹-۲-۸-۴- مطالعه کلوت فلتر	۴۹
۵۱-۲-۹- ساختار نظام مالیاتی در اقتصاد ایران.....	۵۱
۵۳-۲-۱۰- مشکلات اساسی نظام مالیاتی کشورهای در حال توسعه.....	۵۳
۵۴-۲-۱۱- پیشینه تحقیق.....	۵۴

عنوان	صفحه
۱-۱۱-۲- مطالعات داخلی	۵۴
۲-۱۱-۲- مطالعات خارجی	۵۹
۱۲-۲- خلاصه فصل	۶۶

فصل سوم: روش تحقیق

۱-۳- مقدمه	۶۷
۲-۳- معرفی متغیرها	۶۸
۱-۲-۳- شاخص عدم تمکین مالیاتی	۶۸
۲-۲-۳- متغیر وابسته در مدل توبیت	۶۹
۳-۲-۳- متغیرهای مستقل	۶۹
۳-۳- معرفی مدل	۷۱
۱-۳-۳- مدل سازی فرار مالیاتی	۷۱
۲-۳-۳- مدل اقتصاد سنجی	۷۳
۴-۳- روش برآورد مدل	۷۴
۱-۴-۳- کاربردهای تجربی	۷۵
۲-۴-۳- مدل استاندارد توبیت (نوع اول)	۷۶
۳-۴-۳- بررسی و مقایسه مدل‌های LPM، لاجیت، پروبیت و توبیت	۸۳
۵-۳- روش داده‌های تابلویی	۸۵
۱-۵-۳- مزایای داده‌های تابلویی	۸۶
۶-۳- خلاصه فصل	۸۷

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل الگو

۱-۴- مقدمه	۸۸
۲-۴- داده ها	۸۹
۳-۴- نتایج برآورد الگو	۹۲

عنوان	صفحه
۱-۳-۴- روش داده‌های ترکیبی.....	۹۲
۲-۳-۴- روش توبیت.....	۹۴
۳-۳-۴- روش داده های تابلویی توبیت با اثرات تصادفی.....	۹۶
۴-۴- بررسی های اقتصاد ریاضی.....	۱۰۰
۱-۴-۴- درآمد واقعی مودی و سطح تمکین مالیاتی.....	۱۰۰
۲-۴-۴- نرخ جریمه و سطح تمکین مالیاتی.....	۱۰۲
۳-۴-۴- احتمال حسابرسی و سطح تمکین مالیاتی.....	۱۰۳
۵-۴- خلاصه فصل.....	۱۰۴

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها

۱-۵- مقدمه.....	۱۰۶
۲-۵- خلاصه تحقیق.....	۱۰۷
۳-۵- نتیجه تحقیق.....	۱۰۹
۴-۵- محدودیت‌ها.....	۱۱۳
۵-۵- پیشنهادها.....	۱۱۴
۱-۵-۵- پیشنهادهای سیاستی.....	۱۱۴
۲-۵-۵- پیشنهادها برای تحقیقات آتی.....	۱۱۴

پیوست ها

پیوست ۱- خروجی های کامپیوتری نرم افزار EViews6.....	۱۱۵
پیوست ۲- خروجی های کامپیوتری نرم افزار Sata9.1.....	۱۲۰

منابع و مأخذ.....	۱۲۲
-------------------	-----

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۲۸.....	شکل ۱-۲: حلقه ظهور و تداوم هنجار.....
۴۷.....	شکل ۲-۲: منحنی تمکین مالیاتی.....
۷۷.....	شکل ۱-۳: مدل داده های سانسور شده.....
۸۴.....	شکل ۲-۳: توزیع های تجمعی پروبیت و لاجیت.....

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول ۳-۱: کاربردهای مدل استاندارد توبیت.....	۷۶
جدول ۴-۱: رسته‌های تحت پوشش در هر اتحادیه.....	۸۹
جدول ۴-۲: نتایج تخمین الگوی ۴-۲ با استفاده از روش داده‌های ترکیبی.....	۹۲
جدول ۴-۳: میانگین متغیرها در الگوی توبیت.....	۹۴
جدول ۴-۴: انحراف معیار متغیرها در الگوی توبیت.....	۹۵
جدول ۴-۵: نتایج تخمین الگوی توبیت بدون در نظر گرفتن اختلافات بین گروهی.....	۹۵
جدول ۴-۶: نتایج تخمین الگوی ۴-۵ با استفاده از روش داده‌های تابلویی توبیت با اثرات تصادفی.....	۹۶

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

مالیات‌ها، به عنوان اصلی‌ترین منبع درآمد غیرنفتی دولت و سیاست‌های مالی، به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای پیگیری جهت رسیدن به اهداف اقتصادی دولت بوده و تأثیرات مهم آن در توزیع مناسب درآمدها، مهار تورم، تسریع در رشد اقتصادی و جهت دادن به سرمایه‌گذاری‌ها و غیره قابل بررسی است. ارتقای سطح تمکین مؤدیان در برابر قوانین و مقررات مالیاتی یکی از عوامل مؤثر در جهت تحقق اهداف درآمدی دولت به حساب می‌آید. تمکین مالیاتی به مفهوم پایبندی به تکالیف مالیاتی و رعایت قانون مالیاتی از سوی گروه‌های متعدد مؤدیان مالیاتی می‌باشد. تمکین کامل مالیاتی از جمله اهداف مهمی است که همه سیستم‌های مالیاتی جهان در آرزوی دستیابی به آن هستند، و در واقع می‌توان گفت که درجه تمکین مالیاتی در هر کشوری معیار سنجش کارایی سیستم مالیاتی آن کشور است. در مقابل تمکین مالیاتی، مسئله عدم تمکین مالیاتی از سوی مؤدیان مطرح است.

اجزای این فصل را شرح و بیان مساله پژوهشی، اهمیت و ارزش تحقیق، اهداف تحقیق و فرضیه‌های تحقیق، روش تحقیق، کاربرد نتایج تحقیق و ارائه توضیحی در مورد واژگان کلیدی تشکیل می‌دهند.

۱-۲- شرح و بیان مسئله پژوهشی

تأمین رشد اقتصادی، اشتغال کامل، توزیع عادلانه درآمد، ایجاد امنیت اقتصادی، تخصیص بهینه منابع و غیره از وظایفی است که دولت‌ها بر عهده دارند، واضح است هر حکومتی برای اجرای سیاست‌های خود نیاز به بودجه و درآمد دارد. یکی از راه‌های کسب درآمد دولت، مالیات است. مالیات‌ها می‌توانند علاوه بر تأمین مالی دولت، توزیع درآمد را عادلانه و تخصیص منابع را بهینه می‌کنند. مالیات‌ها، به عنوان اصلی‌ترین منبع درآمد غیرنفتی دولت و سیاست‌های مالی، به عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای پیگیری جهت رسیدن به اهداف اقتصادی دولت بوده و تأثیرات مهم آن در توزیع مناسب درآمدها، مهار تورم، تسریع در رشد اقتصادی و جهت دادن به سرمایه‌گذاری‌ها و غیره قابل بررسی است (منجذب و سلیمانی، ۱۳۸۴).

حال با توجه به اهمیت ویژه‌ای که مالیات در تأمین مالی دولت دارد، مشاهده می‌شود که قسمت اعظمی از بودجه کشور از طریق منابع درآمدی نفت و گاز تأمین می‌شود و سهم مالیات در تأمین مالی بودجه دولت آن‌چنان که در کشورهای توسعه‌یافته چشمگیر است، در ایران به عنوان یک کشور در حال توسعه از سهم بالایی برخوردار نیست. این موضوع دلایل متعددی دارد که این مطالعه مساله عدم تمکین مؤدیان مالیاتی از قوانین و مقررات مالیاتی و فرار مالیاتی را به عنوان یکی از دلایل مساله مذکور مورد تحلیل و بررسی قرار داده است. در این مطالعه با بررسی عوامل مؤثر بر سطح تمکین مالیاتی، در جهت راه‌حلی برای مساله مذکور گامی برداشته خواهد شد.

همان‌طور که اشاره شد ارتقای سطح تمکین مؤدیان در برابر قوانین و مقررات مالیاتی یکی از عوامل مؤثر در جهت تحقق اهداف درآمدی دولت به حساب می‌آید. تمکین مالیاتی به مفهوم پایبندی به تکالیف مالیاتی و رعایت قانون مالیاتی از سوی گروه‌های متعدد مؤدیان مالیاتی می‌باشد. تمکین کامل مالیاتی از جمله اهداف مهمی است که همه سیستم‌های مالیاتی جهان در آرزوی دستیابی به آن هستند، و در واقع می‌توان گفت که درجه تمکین مالیاتی در هر کشوری معیار سنجش کارایی سیستم مالیاتی آن کشور است. در مقابل تمکین مالیاتی، مسئله عدم تمکین مالیاتی از سوی مؤدیان مطرح است (آقایی، ۱۳۸۰).

ارتقای سطح تمکین مالیاتی و نزدیک شدن به سطح کامل تمکین سبب می‌شود که مؤدی اظهارات صحیحی از میزان درآمد خود بروز دهد، حال یا ناشی از سیاست‌های الزم‌آوری^۱ است که بر مؤدی تحمیل می‌شود یا به دلیل

^۱. Enforcement policies

ارتقای سطح ارائه خدمات به مؤدیان از سوی سیستم مالیاتی است. بدون شک کم هزینه بودن تمکین مالیاتی برای مؤدیان، منصفانه بودن، سهولت قوانین و آیین نامه‌های اجرایی مالیاتی و خدمات ارائه شده به مؤدیان توسط نظام مالیاتی، تماما عوامل مهمی در تسریع و ترغیب تمکین داوطلبانه محسوب می‌شوند.

در مطالعات قبل از دهه ۱۹۸۰ میلادی، برای ارائه راهکارهای ارتقای سطح تمکین مالیاتی به بررسی متغیرهای الزام‌آوری از قبیل کنترل نرخ مالیات، وضع جرائم و ممیزی یا رسیدگی جهت کشف مالیات کتمان شده پرداخته می‌شده است. در این پارادایم نظری که تا مدت‌های زیادی، یعنی تا حدود دهه ۱۹۸۰ میلادی، به عنوان رویکرد مسلط در مطالعه و خط مشی‌گذاری تمکین مالیاتی مد نظر صاحب نظران مالیات قرار داشت، بیش از هر چیز بر انگیزش اقتصادی مؤدیان مالیاتی از حیث عدم مواجهه با جرائم مالیاتی سنگین و معنادار تاکید می‌شد و اصل بر این گذاشته شده بود که وجود چنین انگیزه باز دارنده‌ای می‌تواند ارتقای سطوح تمکین مالیاتی را در پی داشته باشد. در ارتباط با پارادایم اقتصاد جرم، آلینگهام و ساندمو^۱ (۱۹۷۲) یک مدل اقتصادی معرفی کردند که متغیرهای به کار رفته در این مدل عبارتند از نرخ مالیات، نرخ ممیزی (حسابرسی)، سطح درآمد افراد و نرخ جریمه در صورت کتمان بخشی از درآمدشان، در این مدل فرار مالیاتی با احتمال کشف (ممیزی) و میزان مجازات ارتباط منفی دارد.

پارادایم نظری اقتصاد جرم از دهه ۱۹۸۰ میلادی مقبولیت عام خود را در میان صاحب نظران حوزه مالیات از دست داد و امروزه به جای این پارادایم نظری به بحث و بررسی روابط متقابل اجتماعی مؤثر بر سطح تمکین مالیاتی پرداخته می‌شود. پارادایم نظری جدید علاوه بر متغیرهای اقتصادی که آلینگهام و ساندمو در مطالعه ۱۹۷۲ خود بررسی کرده‌اند، متغیرهای جمعیتی^۲ از قبیل سن، جنسیت و تحصیلات را مورد بررسی قرار می‌دهد. اما مدلی که در این تحقیق بررسی می‌شود علاوه بر متغیرهای اقتصادی و جمعیتی به بررسی ارتباطات متقابل روابط اجتماعی افراد با هم و در مقایسه با گروه خودشان می‌پردازد.

این رساله با استفاده از یک رهیافت اقتصادسنجی - مدل‌های توییت - و توجه به مبانی نظری و مطالعات تجربی که در باب تمکین مالیاتی در مطالعات داخلی و خارجی صورت گرفته است، مجموعه‌ای از متغیرهای اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی را که بر تمکین مالیاتی تاثیرگذارند را مورد تحلیل، بررسی و آزمون قرار داده است و با استفاده از نتایج این مطالعه تجربی در جهت پیشنهاد مجموعه‌ای از ابزارهای سیاستی برای مقامات مالیاتی برمی‌آید تا مقامات

^۱ . Allingham, M.G. and A.Sandmo

^۲ . Demographic Variables

مالیاتی با در نظر داشتن این ابزارهای سیاستی به مساله عدم تمکین مؤدیان مالیاتی از قوانین و مقررات مالیاتی و فرار مالیاتی نگاهی علمی و موشکافانه تر داشته باشند. امید است که مقامات مالیاتی با استفاده از نتایج این مطالعه کاربردی و میدانی در جهت رفع مساله عدم تمکین مالیاتی و فرار مؤدیان مالیاتی از پرداخت مالیات‌شان به صورت علمی و دقیق برآیند.

۱-۳- اهمیت و ارزش تحقیق

در ایران سیستم مالیاتی تاکنون زیاد مورد توجه قرار نگرفته است و سیستم مالیاتی از کارایی لازم برخوردار نیست، پس باید به سمت بهینه‌سازی و افزایش کارایی سیستم مالیاتی حرکت کرد. برای این مهم ابتدا باید مشکلات و کاستی‌های آن را به خوبی شناسایی کرد و سپس در جهت رفع این مشکلات گام برداشت. از جمله مشکلات سیستم مالیاتی کشور می‌توان به چند مورد زیر اشاره کرد:

۱. عدم تمکین مؤدیان مالیاتی در برابر قوانین و مقررات مالیاتی
 ۲. پیچیده بودن قوانین و مقررات مالیاتی که راه را برای اجتناب مالیاتی باز می‌کند.
 - در این جا باید به تفاوت بین اصطلاحات اجتناب مالیاتی و فرار مالیاتی توجه داشت. فرار مالیاتی عبارت است از تعدیلات غیرقانونی که اشخاص برای نپرداختن مالیات انجام می‌دهند. و اجتناب مالیاتی عبارتند از ترفندهای قانونی که مؤدیان برای استفاده از امتیازات و راه‌های مشروع قانونی انجام می‌دهند.
 ۳. عدم وجود سیستم اطلاعاتی مناسب و کارا برای سامان‌دهی سیستم دریافت مالیات‌ها (صادقی و دیگران، ۱۳۸۳).
 ۴. بهینه نبودن نرخ‌های مالیات برای حداکثر کردن درآمدهای مالیاتی (همان).
- با توجه به این مشکلات باید راهکارهایی را ارائه داد تا مشکلات مذکور حل و فصل شوند، به همین دلیل در این تحقیق به بررسی عوامل مؤثر بر سطح تمکین مؤدیان مالیاتی پرداخته می‌شود، که این عوامل راهکارهایی را در جهت ارتقای سطح تمکین داوطلبانه ارائه می‌دهد.

توجه به سطح تمکین مالیاتی و عوامل تاثیرگذار بر آن، که در این تحقیق به آن‌ها به طور کامل اشاره می‌شود راه- گشای مشکل عدم کارایی سیستم مالیاتی کشور می‌باشد زیرا اگر بتوان ابزارهای سیاستی‌ای را طراحی کنیم که با به- کارگیری آن‌ها دولت بتواند مالیات حقه خود را کسب نماید، سبب افزایش درآمدهای مالیاتی دولت می‌شود و این

تنها راه برون رفت از یک اقتصاد تک محصولی است که هر آن احتمال رویارویی آن با یک سونامی است که این معضل چیزی نیست جز تغییرات شدید قیمت جهانی نفت. این تغییرات، در شرایط افزایش شدید قیمت نفت، اقتصاد کشور را با تورم‌های افسارگسیخته و کاهش شدید قدرت خرید مردم روبرو کرده و در شرایط کاهش شدید قیمت نفت با رکود و کسری بودجه شدید دولت مواجه کرده است که نمود بارز آن همین سال‌های پایانی (۱۳۸۷) می‌باشد. پس برای رهایی از این سونامی باید به درآمدهای مالیاتی و راه‌های افزایش آن توجه ویژه‌ای داشت که توجه به ارتقای سطح تمکین مالیاتی و عوامل تاثیرگذار بر آن‌ها می‌تواند نقطه عطفی برای برون رفت از این تنگنا باشد. توجه به عوامل تاثیرگذار بر سطح تمکین مالیاتی راهکارهایی را ارائه می‌دهد که می‌توان از طریق اعمال آن‌ها کاستی‌ها و نقصان‌های سیستم مالیاتی را رفع کرد و در صورتی که بتوان بر این کاستی‌ها فائق آمد در حقیقت شرایط برای برون رفت از مسئله پیش رو مهیا شده است. این تحقیق از این منظر می‌تواند مورد اهمیت ویژه‌ای قرار گیرد و راه‌گشا باشد.

۴-۱- اهداف تحقیق

۴-۱-۱- هدف اصلی

تعیین عوامل تاثیرگذار بر سطح تمکین مالیاتی

۴-۱-۲- اهداف فرعی

- ۱- تعیین ارتباط بین سطح درآمد واقعی مؤدی مالیاتی و سطح تمکین مالیاتی.
- ۲- تعیین ارتباط بین نرخ جرائم مالیاتی و سطح تمکین مالیاتی.
- ۳- تعیین ارتباط بین نرخ مالیات و سطح تمکین مالیاتی.
- ۴- تعیین ارتباط بین احتمال حسابرسی و سطح تمکین مالیاتی.
- ۵- تعیین ارتباط بین متغیرهای اجتماعی، جمعیتی^۱ و سطح تمکین مالیاتی.

^۱ . Socio-Demographic Variables

۵-۱- فرضیه‌های تحقیق

- ۱- سطح درآمد واقعی مؤدی مالیاتی بر سطح تمکین مالیاتی، تاثیر منفی دارند.
- ۲- نرخ جرائم مالیاتی بر سطح تمکین مالیاتی، تاثیر مثبتی دارند.
- ۳- نرخ مالیات بر سطح تمکین مالیاتی، تاثیر منفی دارند.
- ۴- احتمال حسابرسی بر سطح تمکین مالیاتی، تاثیر مثبتی دارند.
- ۵- متغیرهای اجتماعی، جمعیتی بر سطح تمکین مالیاتی تاثیر گذارند.

۶-۱- روش تحقیق

۶-۱-۱- نوع مطالعه و روش بررسی فرضیه‌ها و یا پاسخگوئی به سوالات (توصیفی، تجربی، تحلیل محتوا، اسنادی، تاریخی و ...)

در این مطالعه فرضیه‌های اول و دوم و چهارم با استفاده از روش‌های اقتصاد ریاضی و سایر فرضیه‌ها به روش اقتصادسنجی و روش داده‌های تابلویی توییت با اثرات تصادفی آزمون می‌گردند.

روش مورد استفاده برای تخمین ضرایب مدل اقتصادسنجی، روش توییت می‌باشد. طبق تعریف، به مدل‌های رگرسیونی که در آنها دامنه متغیر وابسته به طرق مختلف محدود شده و تنها برای قسمتی از دامنه‌اش مشاهده می‌شود، مدل توییت گفته می‌شود که در اقتصاد اولین بار با کار توبین آغاز گردید (اکبری و میر، ۱۳۸۳).

مدل اقتصادسنجی مذکور برای آزمون فرضیه‌های سوم و پنجم به شرح زیر می‌باشد که توسط فورتین و دیگران (۲۰۰۷) ارائه شده است:

$$D_i^* = D^*(t_i, p_i, \bar{D}_{-i}^e, \bar{t}_{-i}, \bar{p}_{-i}, A_i, \bar{A}_{-i}, \varepsilon_i) \quad (1-1)$$

t_i : نرخ مالیات

p_i : احتمال حسابرسی

\bar{D}_{-i}^e : انتظار شخص i ام از تمکین مالیاتی متوسط سایر افراد گروه

\bar{t}_{-i} : متوسط نرخ مالیات سایر افراد گروه به جز فرد i ام

\bar{p}_{-i} : متوسط احتمال رسیدگی سایر افراد گروه به جز فرد i ام

A_i : بردار متغیرهای اجتماعی مثل سن و جنسیت

\bar{A}_{-i} : متوسط A_i سایر افراد گروه به جز فرد i ام

x_{ig} : بردار متغیرهای برونزای مدل

برای سادگی کار، معادله ۱-۱ را به صورت خطی زیر می‌نویسیم:

$$D_{ig}^* = x_{ig}\beta + \gamma\bar{D}_{-ig} + \bar{x}_{-ig}\delta + c_g + \eta_{ig}, \quad (i = 0,1,2, \dots, N, g = 0,1,2, \dots, G) \quad (1-2)$$

D_{ig}^* یک متغیر پنهان برای مقدار مطلوب در آمد اظهار شده توسط شخص i ام در گروه g می‌باشد.

x_{ig} یک بردار سطری از متغیرهای برونزا (حاوی جزء ثابت) می‌باشد، β و δ بردارهای پارامترها می‌باشند، c_g

خواص گروهی غیر قابل مشاهده را معرفی می‌کند و η_{ig} به عنوان یک جزء خطا از خواص فردی غیرقابل مشاهده

معرفی می‌شود که به صورت $N(0, \sigma^2)$ توزیع شده است. تابع چگالی نرمال و تابع توزیع استاندارد η_{ig} به ترتیب با

$f(\eta_{ig})$ و $F(\eta_{ig})$ نشان داده می‌شود. در ضمن $\eta_{ig} + c_g = \varepsilon_{ig}$ می‌باشد.

همچنین:

$$\bar{D}_{-ig} = \frac{1}{N-1} \sum_{\substack{j=1 \\ j \neq i}}^N D_{jg}$$

و

$$\bar{x}_{-ig} = \frac{1}{N-1} \sum_{\substack{j=1 \\ j \neq i}}^N x_{jg}$$

در این مدل بردار γ اثر درونزای روابط متقابل اجتماعی را نشان می‌دهد و اگر γ مثبت باشد، افراد با رفتار

گروهی منطبق‌اند. در حالی که اگر γ منفی باشد، افراد از رفتار گروهی منحرف می‌شوند. γ اثرات هم‌نواپی اجتماعی

نام دارد. بردار δ اثر برونزای روابط متقابل اجتماعی را نشان می‌دهد و اثرات بی‌طرفی اجتماعی یا عدالت نام دارد.

پس از تخمین مدل مذکور می‌توان به بررسی روابط موجود بین متغیرهای اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی با سطح

تمکین مالیاتی و در نتیجه به آزمون فرضیه‌های مذکور پرداخت. متغیرهای اقتصادی در این مدل نرخ مالیات و احتمال